

Wspomnienie Teodor Szymanowski (1932-2021)

Prof. dr hab. Teodor Korwin-Szymanowski, wybitny prawnik i kryminolog zmarł 10 lutego 2021 r.

Urodził się 8 maja 1932 r. w Płocku. Studia prawnicze ukończył w 1959 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. W tym samym roku rozpoczął pracę naukową w tej uczelni, w Zakładzie Kryminologii, kierowanym przez prof. Stanisława Batawie. W latach 1959-1962 był asystentem w Katedrze Prawa Karnego Uniwersytetu Warszawskiego. W 1962-1981 pracował w Ośrodku Badań Penitencjarnych Ministerstwa Sprawiedliwości, a po jego przekształceniu w Instytucie Prawa Sądowego. Od 1972 r. przez wiele lat był zatrudniony w Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej, przekształconym w 1976 r. w Wyższą Szkołę Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, natomiast w 2000 r. przekształconym w Akademię Pedagogiki Specjalnej tej samej patronki. Od 1 lipca 1980 r. do 30 września 2009 r. pracował w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, pełniąc przez kilka lat funkcję kierownika Zakładu Prawa Karnego Wykonawczego. Od 1 października 2008 r. do 30 września 2019 r. był pracownikiem naukowym w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie, po przekształceniu Akademii Ekonomiczno-Humanistycznej w Warszawie. Było to jego ostateczne zatrudnienie.

Stopień naukowy doktora nauk otrzymał 10 grudnia 1965 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pod tytułem „Zasady odpowiedzialności karnej i wykonania środków karnych wobec przestępców młodocianych w Polsce”, uchwałą Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, zaś stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał 18 marca 1977 r. na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej pod tytułem „Powrotność do przestępstwa po wykonaniu kary pozbawienia wolności”, uchwałą Instytutu Państwa i Prawa Polskiej Akademii Nauk. W tym samym roku otrzymał I nagrodę konkursu na najlepszą

pracę habilitacyjną organizowanego przez miesięcznik „Państwo i Prawo”. W 1990 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Po zmianie ustrojowej w 1989 r. aktywnie włączył się do reformowania prawa karnego, przede wszystkim prawa karnego wykonawczego. W 1990 r. został doradcą Ministra Sprawiedliwości, a od 1992 r. przez dziesięć lat był doradcą Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. W latach 1989-1997 był przewodniczącym Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji do spraw Reformy Prawa Karnego. Uważa się go za współtwórcę uchwalonego w 1997 r. Kodeksu karnego wykonawczego. W latach 1999-2012 został członkiem Rady Głównej ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. Prof. Stanisława Batawii oraz współzałożycielem Towarzystwa Naukowego Prawa Karnego i jego wieloletnim przewodniczącym.

W latach 1991-2010 przewodniczył Kolegium redakcyjnemu periodyku „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, a następnie był jego honorowym przewodniczącym. Pierwszy numer tego kwartalnika ukazał się w 1991 r., do którego napisał przedmowę, eksponując jego znaczenie i misję dla dokonującej się transformacji systemu sprawiedliwości karnej w Polsce, w tym również polityki karnej i sposobu wykonywania sankcji karnych. Podkreślił, że „Przegląd Więziennictwa Polskiego” ma przede wszystkim przyczynić się do rozwoju prawa i nauki prawa karnego wykonawczego, myśli penitencjarnej i kryminologicznej, podnoszenia kwalifikacji osób wykonujących kary i środki karne.

Od początku transformacji ustrojowej, przez dziesiątki lat był ekspertem Sejmu i Senatu w działalności legislacyjnej dotyczącej stanowienia szeroko pojętego prawa karnego.

Profesor T. Szymanowski przez wiele lat prowadził działalność dydaktyczną i badawczą. Prowadził wykłady z wielu dziedzin naukowych, w tym z kryminologii, prawa karnego i prawa karnego wykonawczego. Jako nauczyciel akademicki był ceniony przez kadrę naukową oraz studentki i studentów. Podczas wykładów z zakresu prawa karnego i prawa karnego wykonawczego nie ograniczał się tylko do omawiania zagadnień teoretycznych, prawno-doktrynalnych, lecz ukazywał także kwestie dotyczące stanowienia norm i ich stosowania, często prezentując własne i innych wyniki badań naukowych w tym zakresie. Uczył krytyki twórczej polityki legislacyjnej i przyjętych rozwiązań prawnych. Uwidocznili się to także w jego opublikowanych pracach naukowych.

Był promotorem licznych prac magisterskich i doktorskich oraz recenzentem w wielu przewodach od magisterskich do profesorskich włącznie.

Profesor Szymanowski wiele czasu swojego życia poświęcił pracy badawczej. Przedmiotem badań uczynił różne problemy, zwłaszcza z zakresu kryminologii, polityki kryminalnej i szeroko pojętego prawa karnego, dotyczące m.in. nieletnich i młodocianych przestępców, młodzieży uzależnionej od alkoholu, wykonywania kary pozbawienia wolności, praw i obowiązków więźniów i ich realizacji, postępowania wobec różnych kategorii więźniów, w tym uwięzionych mężczyzn i kobiet, młodocianych, recydywistów i więźniów politycznych, środków probacyjnych, przystosowania społecznego osób po ich uwięzieniu, działalności kuratorów sądowych, działalności organizacji pozarządowych i opinii społecznej na temat reakcji społecznej na czyny przestępne i inne czyny prawem zabronione oraz traktowania ich sprawców. W pracy badawczej Profesora uwidocznili się wpływ prof. S. Batawii. Nic dziwnego, gdyż nieraz podkreślał, że jest jego uczniem.

Profesor w swoich poglądach był przeciwnikiem kary śmierci, surowego, represyjnego karania przestępców, kar bezwzględnie oznaczonych, zwolennikiem stosowania kary pozbawienia wolności w ostateczności, krótkoterminowych kar pozbawienia wolności, racjonalnego, humanitarnego wykonywania kar wobec przestępcy, poszanowania jego godności, uwzględniania w postępowaniu ze skazanym za czyny bezprawne standardów międzynarodowych.

Dorobek naukowy Profesora Szymanowskiego jest bogaty. Wystarczy sięgnąć do wykazu jego publikacji. Znajdują się w nim publikacje książkowe, artykuły i recenzje. Był autorem i współautorem wielu książek, przykładowo: *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w świetle wyników badań* (współautor Janusz Górski), Warszawa 1982; *Powrót skazanych do społeczeństwa*, Warszawa 1989; *Opinia społeczna w Polsce o niektórych patologicznych zachowaniach kontrowersyjnych, przestępstwach i środkach kontroli prawno-karnej* (współautor Aleksandra Szymanowska), Warszawa 1996; *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe, akty wykonawcze* (współautor Zofia Świda), Warszawa 1998; *Polityka karna i penitencjarna w Polsce w okresie przemian praw karnego. Podstawowe problemy w świetle badań empirycznych*, Warszawa 2004; *Recydywa w Polsce. Zagadnienia prawa karnego, kryminologii i polityki karnej*, Warszawa 2010; *Przestępczość i polityka karna w Polsce w świetle faktów i opinii społecznej*, Warszawa 2012; *Prawo karne wykonawcze i polityka penitencjarna*

(współautor Jerzy Migdał); *Prawo karne wykonawcze z elementami polityki karnej i penitencjarnej. Zarys historii więziennictwa w Polsce* przedstawił Jacek Pomiankiewicz, Warszawa 2017. Był także redaktorem i współredaktorem wielu książek. Ostatni raz był recenzentem tomu: *Polski system penitencjarny. VI Kongres Penitencjarny* (redakcja naukowa Teodor Bulenda i Aldona Nawój-Sleszyński), Warszawa 2020.

Profesor obok pracy naukowej prowadził aktywnie działalność społeczną. W okresie przemian w Polsce w latach 1980-1981 był jednym z inicjatorów odtworzenia Stowarzyszenia Patronackiego, które to 21 lipca 1981 r. zostało zarejestrowane w Warszawie jako: Stowarzyszenie Pomocy Osobom Uwięzionym i ich Rodzinom „Patronat”. Po ponad 3 miesiącach, dzień przed stanem wojennym, jego działalność została zawieszona. W latach 1982-1983 angażował się w działalności Prymasowskiego Komitetu Pomocy Internowanym i Uwięzionym, w sekcji pomocy uwięzionym i aresztowanym oraz ich rodzinom przy kościele św. Krzyża. Był również kierownikiem tej sekcji. W 1988 r. był jednym z głównych inicjatorów odtworzenia Stowarzyszenia Patronackiego. W drugiej połowie następnego roku stowarzyszenie zostało zarejestrowane przez sąd pod nazwą: Stowarzyszenie Penitencjarne „Patronat”. Profesor Szymanowski został jego pierwszym prezesem i był nim przez trzy kadencje.

Prof. Teodor Szymanowski swoją działalnością naukową przyczynił się w znacznym stopniu do rozwoju prawa i polityki penitencjarnej. Można go zaliczyć do grona nielicznych znakomitych polskich penitencjarystów, których poglądy wywarły ogromny wpływ na naukę prawa karnego wykonawczego, w tym naukę penitencjarną.

Za swoją działalność naukową i społeczną otrzymał medale i odznaki, m.in. w: 1979 r. został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, w 2004 r. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za wybitne zasługi na rzecz umacniania państwa prawnego, w 2008 r. złotą odznaką „Za Zasługi w Pracy Penitencjarnej”, w 2011 r. odznaką honorową „Za Zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” przyznawaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Profesor nie tylko deklarował tradycyjne wartości, lecz całkowicie opierał na nich swoje życie zawodowe i prywatne. Potrafił godzić pracę naukową z obowiązkami rodzinnymi związanymi z rolą małżonka, rodzica, dziadka i pradziadka. Był człowiekiem dobrym, otwartym na potrzeby ludzi, pomocnym dla innych. Spośród wielu zainteresowań Profesora wyróżnić można zamiłowanie do sztuki i umiłowanie gór.

Profesor Teodor Szymanowski na trwale zapisał się w historii reformowania prawa karnego wykonawczego i polskiego systemu penitencjarnego. Odszedł jeden ze współczesnych wybitnych prawników i penitencjarystów.

Smutno, że będziemy o nim mówić i pisać w czasie przeszłym.

Teodor Bulenda

